

واژگان جامع روان‌شناسی

تألیف

دکتر علی صاحبی

دکترای روان‌شناسی بالینی

فوق دکترای اختلالات وسواس

مربی ارشد و عضو هیئت علمی موسسه دکتر ویلیام گلسر

دکتر حسن حمیدپور

دکتر مهدی اسکندری

دکترای مشاوره، مربی و عضو هیئت علمی موسسه ویلیام گلسر

با همکاری:

شادی استاد میرزایی
دکتر مهدیه توپسرکانی
ساناز پیرمرادی
رضا رحیمی
طناز فرخزاد
صفورا عباسی
فرهاد معمار صادقی
وحیده وطن خواه

مینا آدینه
سمیه ترکاش‌وند نژاد
فاطمه توپسرکانی
ملیکا حضوری
سمیرا رعنائی
دکتر لیلا فلاحتی
شیدا لطفعلیان
عباس نظری

مهسا یونسی

واژگان جامع روان‌شناسی

تألیف: دکتر علی صاحبی، دکتر حسن حمیدپور، دکتر مهدی اسکندری

با همکاری: مینا آدینه، شادی استاد میرزایی، سمیه ترکاش‌وندنژاد، مهدیه تویسرکانی، فاطمه تویسرکانی، ساناز پیرمرادی، ملیکا حضوری، رضا رحیمی، سمیرا رعنائی، طناز فرخزاد، لیلا فلاحتی، صفورا عباسی، شیدا لطفعلیان، فرهاد معمار صادقی، عباس نظری، وحیده وطن‌خواه، مهسا یونسی

فروست: ۱۱۰

ناشر: کتاب ارجمند

صفحه‌آرا: سحر هداوند

مدیر هنری: احسان ارجمند

سرپرست تولید: سحر هداوند

ناظر چاپ: سعید خانکشلو

چاپ: سامان، صحافی: سیدین

چاپ اول، اسفند ۱۴۰۰، ۵۵۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۷-۳۳۲-۷

این اثر، مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف، ناشر، نشر یا پخش یا عرضه کند مجرم است. قانونی قرار خواهد گرفت.

www.arjmandpub.com

سرشناسه: صاحبی، علی، ۱۳۴۳ - (Sahebi, Ali)

عنوان و نام پدیدآور: واژگان جامع روان‌شناسی/تألیف علی صاحبی، حسن حمیدپور، مهدی اسکندری، با همکاری مینا آدینه [...] و دیگران]

مشخصات نشر: تهران: کتاب ارجمند، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۰۶۴ ص وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۷-۳۳۲-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: با همکاری مینا آدینه، شادی استاد میرزایی، سمیه ترکاش‌وندنژاد، ساناز پیرمرادی، ملیکا حضوری، رضا رحیمی و ...

موضوع: روان‌شناسی --واژه‌نامه‌ها--فارسی

(psychology--dictionaries--persian)

موضوع: فارسی --واژه‌نامه‌ها--انگلیسی

(persian language--dictionaries--english)

شناسه افزوده: حمیدپور، حسن، ۱۳۵۵ -

شناسه افزوده: اسکندری، مهدی، ۱۳۶۱ -

شناسه افزوده: آدینه، مینا، ۱۳۶۷

رده‌بندی کنگره: BF۳۱

رده‌بندی دیویی: ۱۵۰/۳

شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۷۳۱۲۶

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

مرکز پخش: انتشارات ارجمند

دفتر مرکزی: تهران بلوار کشاورز، بین خ کارگر و ۱۶ آذر، پلاک ۲۹۲، تلفن: ۸۸۹۸۲۰۴۰

شعبه مشهد: ابتدای احمدآباد، پاساژ امیر، انتشارات مجد دانش، تلفن: ۰۵۱-۳۸۴۴۱۰۱۶

شعبه رشت: خ نامجو، روبروی ورزشگاه عضدی، تلفن: ۰۱۳-۳۳۳۲۸۷۶

شعبه بابل: خ گنج افروز، پاساژ گنج افروز، تلفن: ۰۱۱-۳۲۲۷۷۶۴

شعبه ساری: بیمارستان امام، روبروی ریاست، تلفن: ۰۹۱۱-۸۰۲۰۰۹۰

شعبه کرمانشاه: خ مدرس، پشت پاساژ سعید، کتابفروشی دانشمند، تلفن: ۰۸۳-۳۷۲۸۲۰۴۴

بهها: ۳۱۰۰۰۰ تومان

با ارسال پیامک به شماره ۰۲۱۸۸۹۸۲۰۴۰ در جریان تازه‌های نشر ما قرار بگیرید:

ارسال عدد ۱: دریافت تازه‌های نشر پزشکی به صورت پیامک

ارسال عدد ۲: دریافت تازه‌های نشر روان‌شناسی به صورت پیامک

ارسال ایمیل: دریافت خبرنامه الکترونیکی انتشارات ارجمند به صورت ایمیل

فهرست مطالب

۱۶.....	A
۷۶.....	B
۱۰۷.....	C
۱۹۶.....	D
۲۶۲.....	E
۳۲۳.....	F
۳۶۵.....	G
۳۹۱.....	H
۴۲۳.....	I
۴۳۳.....	J
۴۳۸.....	K
۴۴۲.....	L
۴۷۲.....	M
۵۴۰.....	N
۵۷۳.....	O
۶۰۶.....	P
۷۲۷.....	Q
۷۳۱.....	R
۷۸۸.....	S
۹۲۳.....	T
۹۷۹.....	U
۹۹۹.....	V
۱۰۲۰.....	W
۱۰۳۴.....	X
۱۰۳۵.....	Y
۱۰۳۷.....	Z
۱۰۳۹.....	منابع

مقدمه

اگر روزی به امپراتوری برسم، بی‌درنگ به نوشتن یک کتاب فرهنگ می‌پردازم، زیرا همه رنج و ناکامی مردم از این است که درباره کلمات با یکدیگر تفاهم ندارند. (یک حکایت چینی)

این حکایت یادگاری است از فرزانه‌ای در سرزمین باستانی چین. اما تاریخ چین، امپراتوری چین فرزانه‌ای را به یاد ندارد. اگرچه امروز شماره فرهنگ‌نامه‌ها از حساب بیرون است، سرفصل‌های بزرگ تاریخ ملل نیز چیزی جز حکایت گسیختگی رشته‌های تفاهم نیست. آیا به‌واقع حکیم چینی ساده‌دل درباره میزان تأثیر یک کتاب فرهنگ و امکانات و توانایی لازم برای تألیف آن مبالغه نمی‌کرده است؟ شاید او به تلاش‌های عظیمی نظر داشته است که بایستی در راه برقراری مبانی یک فرهنگ خلاق صورت گیرد؛ فرهنگی که همچون درختی تناور، ظریف‌ترین برگ‌هایش نیز از یک ریشه و یک مایه سیراب شود؛ فرهنگی که اجتماع آدمیان را از محرومیت‌ها و ستم و فرومایگی‌ها به دور نگه دارد. اگرچه فرهنگ واجد مؤلفه‌های گوناگونی است، اما به‌نظر می‌رسد که زبان یکی از مهم‌ترین عناصر فرهنگ بشری محسوب می‌شود. از این رو شاید بیراهه نرفته باشیم اگر فکر کنیم که زبان و پژوهش درخصوص آن به گروه خاصی از عالمان که آن‌ها را زبان‌شناس می‌نامند اختصاص ندارد.

البته زبان‌شناسان از دیدگاه خود مطالعات زبان‌شناسی را دنبال می‌کنند، اما روان‌شناسان، جامعه‌شناسان، انسان‌شناسان و دیگر متخصصان علوم اجتماعی و حتی فلاسفه، به مسئله زبان بسیار اهمیت می‌دهند و توجه خاصی مبذول آن کرده و می‌کنند.

اهمیت زبان در پدیدآیی، ساخت و تحول اندیشه باعث شده که زبان جایگاه خاصی در پژوهش‌های معاصر به دست آورد. می‌دانیم امروزه در عصر اینترنت و شبکه‌های ارتباطی سریع، روابط بین ملت‌ها و اقوام و برخورد فرهنگ‌ها و تمدن‌ها بسیار پیچیده شده است. این رابطه که درواقع می‌توان آن را به‌صورت تمایل و نیاز به شناخت و فهم دیگر تمدن‌ها و فرهنگ‌ها تعبیر کرد، مسئله اهمیت زبان‌ها و ساختمان و بنیان آن‌ها را مطرح می‌کند.

با نگاهی واقع‌بینانه به وضعیتمان به‌خوبی درمی‌یابیم که امروز فرهنگ و تمدن و اندیشه ایرانی در منطقه البروج اضطراب قرار گرفته است. تمدن و فرهنگ ایرانی باید درخصوص خاستگاه‌های اندیشه‌ورزی و دیدگاه و نگرش تمدن‌ها و فرهنگ‌های دیگر، بسیار بداند و ازجمله، زبان دیگر تمدن‌ها را که ابزار تفاهم و اندیشه‌ورزی ایشان محسوب می‌شود، خوب بشناسد. دلیل اساسی‌اش این است که اگر تمدن و فرهنگ ایرانی می‌خواهد زنده و پایدار بماند، باید تفکر و اندیشه همسایگان سیاره‌ای خود را درک و جذب کند. در این

زمینه ترجمه و فهم آثار مکتوب و غیرمکتوب که به زبان‌های گوناگون نوشته شده است، مشکلات تازه‌ای به‌بار می‌آورد.

این مشکلات که ظاهراً در قلمرو زبان مطرح می‌شود، مربوط به اختلاف در فرهنگ و نحوه تفکر است و وقتی به آن دقیق نگریسته شود، مسئله به‌صورتی جدی‌تر خود را نشان می‌دهد و نشانه‌های اختلاف فرهنگی در زبان ظاهر می‌شود. مترجمان با این‌که غالباً در کارشان به اشکالات بسیاری برمی‌خورند، به این نکته توجه نمی‌کنند که افکار و اندیشه‌های متعلق به یک فرهنگ را نمی‌توان به زبان دیگری غیر از زبان آن فرهنگ بیان کرد.

اگر فرهنگ‌ها با هم اختلاف دارند و زبان و اندیشه و فرهنگ هم با یکدیگر در تعامل‌اند و منفک از هم نیستند، ترجمه آثار فرهنگی و هنری، تقریباً امری است محال. به این ترتیب برای فهم درست یک فرهنگ باید زبان را نه به‌طور سطحی و صرفاً برای محاوره و تفهیم و تفاهم مربوط به زندگی روزمره آموخت، بلکه باید آن را چنان یاد گرفت و با آن مأنوس شد که حضور فرهنگ را احساس کرد؛ وگرنه از طریق آشنایی با یک فرهنگ و رفتارها و افکار اقوام، آن هم با اطلاق نحوه تفکر و زبان و مفاهیم شاخص محقق در معانی آن فرهنگ، به جایی نمی‌توان رسید.

متأسفانه با نگاهی اجمالی به آثار ترجمه‌شده چند سال اخیر مشاهده می‌کنیم که در نگاه برخی مترجمان، زبان به شیء تبدیل شده است. با این نگاه بسیاری از کسانی که به کار ترجمه مشغولند زبان را مثل هر وسیله دیگری امری حاشیه‌ای و بی‌اهمیت پنداشته‌اند.

این نگرش نسبت به زبان را با نوعی نام‌باوری (نومینالیسم) می‌توان همبسته دانست؛ زیرا با این نگرش و از دیدگاه نام‌باوری، زبان فقط اسم و کلمه است و دلالت لفظ بر شیء دلالتی وضعی است و ارتباطی میان کلمه و شیء وجود ندارد. اما باید توجه داشت که در گستره زبان‌شناسی و روان‌شناسی، زبان از آن جهت که باعث ایجاد مفاهیم کلی و تفکر مفهومی شده است، اهمیت فردی و نوعی خود را در تاریخ تفکر و تمدن آدمی حفظ می‌کند. بنابراین زبان را باید از جایگاهی ژرف‌تر نگریست. به عبارت دیگر زبان واسطه میان «من» و جهان و «من» و دیگران است و این «من» از آن‌جا که در شرایط تاریخی قرار دارد آنچه می‌گوید ممکن است نو و بدیع باشد و برای فهمش باید تلاشی مضاعف انجام داد.

مفاهیم کلی، سازه‌ها و تفکر مفهومی در قلمرو فعالیت‌های علمی - پژوهشی نیز شدیداً تحت‌تأثیر ساختار و محتوای زبانی آن علم قرار دارد؛ از این‌رو اگر کسی قصد دارد به کنه و ذات مفاهیم علمی یک شاخه از دانش بشری دست یافته و اندیشه‌های زیربنایی و یافته‌های پژوهشی آن حوزه را به‌خوبی درک و جذب کند، لازم است تا به زیرساخت‌های زبان آن علم، آگاهی داشته باشد؛ یعنی باید معانی دقیق واژه‌ها و تمایز بین «معنا» و «مضمون» کلمه را به‌خوبی بفهمد. همان‌گونه که ویگوتسکی بیان کرده است: «رابطه بین اندیشه و واژه فرایندی زنده است. با کلمات است که اندیشه زاییده می‌شود. کلمه تهی از اندیشه قالبی مرده است و اندیشه‌ای که در قالب کلمات تجسم پیدا نکند، اثری و لمس‌ناشدنی است!» (ویگوتسکی، به نقل از قاسم‌زاده، ۱۳۷۶).

همان‌طور که می‌دانیم برای فهم هر علم و یافته‌های پژوهشی آن، درک مفاهیم بنیادی و بار معنایی واژگان تخصصی ضروری است؛ اما همچنان که ویگوتسکی معتقد است برای فهم گفتار، فهم کلمات به‌تنهایی کافی

نیست؛ باید اندیشه صاحب گفتار را فهمید. حتی اندیشه او نیز کافی نیست، باید انگیزه او را هم شناخت. تحلیل روان‌شناختی کلام تا زمانی که در این سطح منظور نشده است کامل نیست (همان، ص ۶۴). ویگوتسکی برای پردازش معناشناختی واژگان دو سطح قائل است: ۱. سطح معنایی، ۲. سطح مضمونی. مضمون کلمه عبارت است از مجموعه رویدادهای روان‌شناختی که به وسیله کلمه در آگاهی ما برانگیخته می‌شود. مضمون، یک کل بویا، سیال و بغرنج است که چندین حوزه را در بر می‌گیرد. معنا تنها یکی از حوزه‌های مضمون و باثبات‌ترین و دقیق‌ترین آن‌هاست. سطح معنایی همان سطحی است که درک جدای از بافت را عملی می‌کند. با این مقدمه شاید برای خواننده نیت و ضرورت تدوین این فرهنگ روشن شده باشد. هدف اساسی گردآوری این اثر فراهم‌ساختن بستری مناسب برای دانشجویان، مترجمان و دانشوران فعال در قلمرو روان‌شناسی و علوم تربیتی است تا با فهم واژگان روان‌شناسی و درک درست «معنا» و «مضمون» واژگان در متون علمی - تخصصی روان‌شناسی، زمینه اندیشه‌ورزی، تولید و بهره‌وری درست از ظرفیت‌های جامعه علمی ایران در این زمینه خاص فراهم آید.

ما در قلمرو روان‌شناسی، همانند دیگر قلمروهای علمی، با واژگان بسیاری سروکار داریم که درون‌سازی کامل آن‌ها شرط درک مفاهیم بنیادی و اندیشه زیربنایی علم روان‌شناسی خواهد بود.

متخصصان و مترجمان مختلف با توجه به زمینه تخصصی خود، تسلط بر زبان مبدأ و مقصد، صلاحیت علمی و از همه مهم‌تر متنی که واژه در آن به کار گرفته شده، معانی مختلفی را برای واژگان تخصصی پیشنهاد کرده‌اند. گذشته از زبان‌پریشی‌ها و مشکلات زبانی که در این میان به وجود آمده، کاربردهای متعدد و معانی مختلفی که مترجمان مختلف برای یک واژه خاص پیشنهاد داده‌اند موجب شده است که مترجمان، دانشجویان و دانشوران این حوزه در انتخاب برابرها با مشکلات مختلفی روبه‌رو شوند و بعضاً در انتخاب یک معنا بر سر چندراهی بمانند. به عنوان نمونه واژه Reliability و Validity را در نظر بگیرید. گروهی از صاحب‌نظران برای اولی معنای «اعتبار» را پیشنهاد کرده‌اند و گروهی دیگر «قابلیت اعتماد»، گروهی دیگر «ثبات» و گروهی دیگر «پایایی». برای واژه دوم نیز این ترجمه‌ها پیشنهاد شده است: «روایی»، «اعتبار»، «دقت» و «صحت». امروزه در برخورد با بسیاری از واژگان روان‌شناسی کم‌وبیش با چنین وضعیتی روبه‌رو هستیم. پرواضح است که هر واژه با توجه به متن و زمینه و موضوع، دارای «معنا» و «مضمون» خاصی است و نمی‌توان تنها یک معنای مشخص را برابرنهاده درست آن تلقی کرد. درواقع هر واژه مضمون خود را از متنی که در آن پدیدار می‌شود کسب می‌کند. این مضمون در متن‌های مختلف فرق می‌کند، ولی مطمئناً در سراسر این تغییرات ثابت باقی می‌ماند. به بیان روشن‌تر، معنای لغوی هر کلمه چیزی بیش از قطعه‌سنگی از عمارت عظیم و مضمون آن چیزی بیش از امکان بالقوه‌ای که به شیوه‌های گوناگون در گفتار تحقق پیدا می‌کند، نیست» (همان، ص ۶۷).

ازاین‌رو ما به عنوان پژوهشگران این اثر، با توجه به اهمیتی که زبان و پردازش معنایی واژگان در درونی‌سازی مفاهیم زیربنایی و روان‌شناسی ایفا می‌کند، اقدام به جمع‌آوری ترجمه‌های مختلف واژگان روان‌شناسی از متون مختلف کردیم و با ذکر منبع و متنی که واژه از آن گرفته شده و با استناد دقیق به مترجمی که برابرنهاده را پیشنهاد کرده است، سعی کردیم تا ذهن خواننده را با حوزه‌های مختلف معنایی هر واژه آشنا

کنیم، تا خود خواننده با در اختیار داشتن مضمون‌های مختلف برآمده از هر واژه، معنای مطلوب و مناسب را برای متن خود انتخاب کند.

برای این منظور الگوی اصلی کار، تلاش اولیه داریوش آشوری در پژوهشکده علوم اجتماعی بوده است. آشوری نخستین بار پیشگام جمع‌آوری برابرنهادهای مختلف واژگان علوم اجتماعی شد و کتابچه‌ای را تدوین کرد. سپس پروژه او در مرکز مطالعه و تحقیقات اجتماعی وزارت علوم پیگیری شد و در نهایت زیر نظر بهاءالدین خرمشاهی و با تلاش خانم ماری آقاجانیان در دو جلد، تحت عنوان فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی منتشر شد. الگوی اصلی کار در اثر حاضر نیز فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی است. در حوزه روان‌شناسی از قرار معلوم اولین بار صاحبی و همکاران (۱۳۸۱) به انتشار فرهنگ روان‌شناسی و علوم تربیتی (استنادی) همت گماردند. زمانی (۱۳۹۳) نیز با استناد به ۲۰۵ منبع به نشر واژه‌نامه تطبیقی روان‌شناسی، روان‌پزشکی و علوم تربیتی پرداختند.